

УДК 349.2

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

**В.О. МЕЛЬНИК, аспірантка¹,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Стаття присвячена проблемним питанням правового регулювання органічного виробництва в різних державах світу, а також систематизації та аналізу ключових положень аграрного законодавства Європейського Союзу. Аналіз норм національного законодавства іноземних держав здійснюється з урахуванням теоретичних положень науки аграрного права. У результаті автор пропонує вдосконалити процес публічного розголошення інформації про органічний продукт, його виробника та виробництво.

Органічне виробництво, торгівля, дотації, законодавство Європейський Союз.

Про тенденції розвитку органічного виробництва у світі та актуальність його правового регулювання свідчать наступні статистичні дані. На глобальному рівні, площа органічної сільськогосподарської землі була збільшена на 0,5 відсотка або майже 200 000 гектарів порівняно з 2011 роком. Країнами з найбільшою кількістю органічних сільськогосподарських земель є Австралія (12 млн гектарів), Аргентина (3,6 млн гектарів) і Сполучені Штати (2,2 млн гектарів). В Європі більше 320 000 ферм (ЄС – понад 250 000) оброблювали 11,2 млн гектарів земель органічними методами наприкінці 2012 року (ЄС – 10 млн гектарів). 2,2 відсотка площі європейської сільськогосподарської землі є органічною (ЄС – 5,4 відсотка). Тридцять відсотків світової органічної землі знаходиться в Європі. Країнами з найбільшою площею органічної сільськогосподарської землі є Іспанія, Італія і Німеччина. Сім країн в Європі мають більше десяти відсотків органічної сільськогосподарської землі: Ліхтенштейн, Австрія, Швеція, Швейцарія, Естонія, Чеська Республіка та Латвія [1]. В цілому, як показує практика, практичні проблеми, обумовлені станом органічного виробництва та завданнями, які вони розв'язують, визначають тематику науково-правових досліджень та напрям розвитку законодавства.

Метою цієї статті є визначення тенденцій розвитку законодавства про органічне виробництво у світі та, з огляду на євроінтеграційну політику України, вивчення основних етапів становлення органічного

¹ Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В.М. Єрмоленко

законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС), а також визначення його ключових положень.

Окремі аспекти міжнародного досвіду правового регулювання органічного виробництва в юридичній науці розглядалися Г.І. Балюк, Г.Є. Бистровим, В.М. Єрмоленком, В.І. Курилом, Є.Л. Мініною, В.Л. Мунтяном, О.О. Погрібним, В.І. Семчиком, А.Н. Статівкою, Н.І. Тітовою, Ю.С. Шемшученком та іншими. Водночас слід зазначити відсутність комплексного дослідження цієї проблеми в аграрно-правовій науці на фоні стрімкого розвитку сучасного законодавства про органічне виробництво у світі. Особливо недостатньо уваги приділено науковцями, юристами-аграрниками зарубіжному досвіду правового регулювання органічного виробництва.

Органічне виробництво має довготривалі цілі, які розвивають економічні, соціальні та екологічні виміри сільськогосподарського виробництва. Воно охоплює низку питань щодо безпосереднього виробництва, товарообігу відповідної продукції, охорони довкілля та охорони здоров'я споживачів. Правове регулювання органічного виробництва повинно сприяти вільній торгівлі та запобігати створенню перепон і обмежень в торгівлі. Зокрема, правовий режим торгівлі, визначений у Генеральній Угоді з Тарифів і Торгівлі 1994 р. [2] (*General Agreement on Tariffs and Trade – GATT*), засновується на недискримінації. За доречним висновком Бенджаміна Н. Гутмана: «Імпорт з держав-членів повинен сприйматися не менше сприятливо, ніж «подібна продукція», що вироблена в будь-якій іншій державі чи на внутрішньому ринку. В ряді спірних випадків комісії ГАТТ по вирішенню спорів визначили, що продукція розглядається «подібною», якщо вона поділяє фізичні характеристики. З іншого боку, виробництво та методи обробки продукції можуть не застосовуватися при диференціації продукції. Наприклад, у Сполучених Штатах не можна вимагати, щоб весь тунець, який продається в цій країні, був би «безпечний для дельфіна» («dolphin safe»), оскільки метод вилову риби безпосередньо не впливає на продукт» [3, с. 2374].

Враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні, які були активізовані з підписанням Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. [4], важливо звернути увагу на законодавство європейських держав. Так, підсумовуючи досвід правового регулювання вільної торгівлі сільськогосподарської продукції в ЄС, О.Л.Дубовик, Л. Кремер, Г. Люббе-Вольфф писали: «Мета вільного товарообігу продуктів була більшою мірою досягнута на початку 1993 р., в тому числі при застосуванні різних принципів, що сприяють лібералізації товарообігу, наприклад Дассовільської формули (*Dassonville formel*)» [5]; «кожний захід, здатний дійсно чи потенційно, прямо чи опосередковано перешкодити вільному товарообігу у Співтоваристві» є забороненим відповідно до ст. 30 ДоЄС [6] втручанням у вільний товарообіг... Якщо правила Європейського Співтовариства були відсутні, то згідно із судовою практикою держави-учасниці мали право видавати національні правові акти щодо охорони

навколишнього середовища, які обмежують вільний товарообіг відповідно до ст. 30, якщо ці правила були співрозмірні та діяли, як для національних товарів, так й продуктів, що ввозяться [7]. В той же час держави-члени Європейського Співтовариства згідно з Директивою 98/34 [8] повинні були повідомляти Комісію та інші держави про кожен законопроект, щоб перевірити, чи не вплине він на вільний товарообіг та чи не обмежить його [9, с. 239].

Правовий режим органічного виробництва в Європі формувався та вдосконалювався протягом 1980–2000-х років. З цією метою у складі Європейської Комісії була створена робоча група. У підготовці законодавчих проектів активно брали участь також Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (далі – IFOAM) та держави-члени ЄС. У цілому тенденцію розвитку законодавства ЄС щодо органічного виробництва можна визначити наступним чином.

Наприкінці 1980-х рр. Європейська Комісія обговорила необхідність скласти проект директиви щодо виробництва та контролю органічної продукції, а також здійснення органічного сільського господарства. IFOAM приєдналося до цієї ініціативи у 1987 році. В результаті цього у червні 1990 року була створена IFOAM-ЄС Робоча група на конференції IFOAM у Будапешті.

Січень 1993 р. – вступив в дію **Регламент Ради (ЄЕС) № 2092/91** щодо органічного виробництва сільськогосподарської продукції та позначень від 24 червня 1991 р. [10] Вперше в Європі предметом правового регулювання стало виробництво органічної продукції. Передбачалися державна сертифікація єдиного стандарту всіх приватних компаній-виробників, незалежно від наявності індивідуальних стандартів. Оскільки імпорт товарів з інших держав до ЄС є важливою частиною розвитку ринкових відносин, дана постанова відіграла важливу роль у встановленні правил для органічного виробництва у всьому світі.

29 січня 1993 р. – **Регламент (ЄЕС) № 207/93** визначив добавки, оброблюючі допоміжні речовини та не органічні сільськогосподарські інгредієнти, які дозволяються у переробленій органічній продукції [11].

19 липня 1999 р. – **Регламент Ради (ЄС) № 1804/1999** встановив вимоги щодо органічного тваринного виробництва. Вперше були визначені загальні правила для органічного землеробства при тваринництві [12].

10 червня 2004 р. – Комісія прийняла **Європейський план щодо органічної продукції та сільського господарства** [13].

Липень-серпень 2007 р. – Європейський Парламент прийняв **Звіт щодо перевірки органічного регулювання**. Перевірка органічного регулювання у ЄС здійснювалася у формі науково-дослідного проекту, що тривав з 2004 по 2007 роки [14].

28 червня 2007 р. – **Регламент Ради (ЄС) № 834/2007** щодо органічного виробництва та маркування органічної продукції та відміну Регламенту № 2092/91 (набрав чинності 1 січня 2009 р.). Даний Регламент стосується стійкого розвитку органічного виробництва та

містить правила щодо: а) всіх стадій виробництва, підготовки та розподілу органічної продукції та відповідного контролю; б) використання позначень органічної продукції в маркуванні та рекламі. Ці правила застосовуються до обробленої та необробленої продукції, яка походить із сільськогосподарського виробництва та водного (рибного) господарства, в тому числі корму, матеріалу вегетативного розмноження та насіння для розмноження [15]. Цей Регламент також врегулював відносини щодо режиму маркування та обов'язковості логотипу органічного продукту.

29 вересня 2008 р. – Регламент Ради (ЄС) № 967/2008 доповнив Регламент № 834/2007 положеннями щодо відстрочення (відкладення) введення логотипу ЄС для органічної продукції.

5 вересня 2008 р. – був прийнятий **Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008** «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Регламенту Ради (ЄС) 834/2007 щодо органічного виробництва і маркування органічних продуктів».

15 грудня 2008 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 1254/2008 доповнив Регламент № 889/2008 положенням щодо дозволу використовувати 100 % власного виробництва перероблений фураж та святкове фарбування яєц, а також були додані стандарти для дріжджів.

12 грудня 2008 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 1235/2008 на додаток до Регламенту № 834/2007 встановив імплементаційні правила для імпорту органічних продуктів з третіх держав.

5 серпня 2009 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 710/2009 доповнив Регламент № 889/2008, що встановлює детальні правила для прийняття Регламенту Ради ЄС № 834/2007, положеннями стосовно детальних правил органічного виробництва тварин аквакультури та морських водоростей [16].

24 березня 2010 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 271/2010 доповнив Регламент № 889/2008 положеннями щодо логотипу органічної продукції ЄС [17].

8 березня 2012 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 203/2012 доповнив Регламент № 889/2008 положеннями щодо детальних правил про органічне виноробство.

17 грудня 2013 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 1364/2013 доповнив Регламент № 889/2008 положеннями щодо використання неорганічних молодих аквакультур (aquaculture juveniles) та неорганічного насіння двостулкового молюска в органічному водному господарстві.

29 квітня 2013 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 392/2013 доповнив Регламент № 889/2008 положеннями щодо системи контролю органічного виробництва. Цією Постановою передбачається обмін інформацією як між контрольними органами, установами та компетентними державними органами, так і між державами-членами та Комісією ЄС. Файли з даними здійсненого контролю повинні бути передані операторами до компетентних органів держав-членів або контрольних органів [18].

1 січня 2014 р. – вступив в дію **Виконавчий Регламент Комісії (ЄС) № 392/2013 від 29 квітня 2013 р.** про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 889/2008 щодо системи контролю органічного виробництва.

8 квітня 2014 р. – **Регламент Комісії (ЄС) № 354/2014**, що доповнює та корегує Регламент ЄС № 889/2008, який встановлює детальні правила для імплементації Регламенту Ради ЄС № 834/2007 щодо органічного виробництва та маркування органічної продукції, стосовно органічного виробництва, маркування та контролю. Дана постанова врегулювала питання щодо побутових відходів та певних продуктів тваринного походження. Були також встановлені нові умови щодо використання біогазу дігестату (biogas digestate), який містить тваринні побічні продукти, перетруєні разом з матеріалами рослинного або тваринного походження [19].

У цілому сектор виробництва органічної продукції отримав новий правовий режим. Основна мета нового регулювання полягала у тому, щоб зробити більш чітким, обґрунтованим, зрозумілим, спрощеним та оновленим старе законодавство ЄС в даній сфері. Більшість положень Регламенту Ради ЄС № 2092/91 щодо органічного виробництва сільськогосподарської продукції та визначень були перенесені до нової Постанови Ради ЄС № 834/2007. Новий правовий режим повинен сприяти розкриттю потенціалу органічного виробництва, бути ключовим елементом промислової, сільської та торгової політики ЄС. Правове регулювання органічного виробництва визначило поняття, завдання та принципи органічного виробництва, які є основою відповідних правовідносин та визначають природу органічного продовольства і сільського господарства.

Виробництво органічної сільськогосподарської продукції, маркування та контроль за виробництвом такої продукції набули удосконалення і новизни. Стала чіткішою структура та простішим формулювання у законодавстві. Вперше були викладені завдання і принципи, критерії обробки органічної продукції та підходи до визначення викнятков із правил, хоча в цілому істотних змін у виробничих правилах немає. Підхід до контролю органічного виробництва був заснований на оцінці ризику. При цьому була збережена вимога щодо щорічного обов'язкового оперативного контролю. Обсяг правового регулювання був розширений шляхом включення до нього нових сфер органічного виробництва, як, наприклад, водне господарство та визначення стандартів для органічних дріжджів. Чіткішими стали правила маркування органічної продукції та логічно обґрунтованою – схема імпорту такої продукції.

На виконання спільної аграрної політики держави-члени ЄС імплементавали положення вищезазначених постанов ЄС в національне законодавство. Зокрема, можна навести, як приклад, наступні закони держав-членів ЄС: Закон Польщі про органічне сільськогосподарське виробництво від 25 липня 2009 р. (набрав чинності 7 серпня 2009 р.) [20], Закон Хорватії про імплементацію Регламенту Ради ЄС № 834/2007 щодо органічного виробництва та маркування органічної продукції від 21 липня

2013 р. [21], Закон Швеції про контроль органічного виробництва від 23 травня 2013 р. [22], Декрет про виконання Закону Німеччини про екологічне виробництво від 7 грудня 2008 р., прийнятий 11 січня 2010 р. [23], постанова Словаччини про органічне виробництво та переробку сільськогосподарської продукції та продуктів харчування від 13 липня 2010 р. [24], Закон Німеччини про еко-маркування від 10 грудня 2001 р. (зі змінами від 9 грудня 2010 р.) [25], Закон Угорщини № XLVI про харчовий ланцюг та його контроль від 1 вересня 2008 р. (зі змінами від 1 жовтня 2012 р.) [26] та інші закони.

У Чехії, як в державі, що є членом ЄС, спеціально виокремлюється та законодавчо регулюється екологічне сільське господарство, під яким розуміється засіб ведення сільськогосподарської діяльності, що повністю виключає використання штучних (хімічних) добрив та пестицидів, стимуляторів росту та побічних речовин у кормах, а також використання генетично модифікованих організмів [27, с. 240].

У Хорватії окрім Закону про сільське господарство від 9 грудня 2009 р. діє Закон про екологічне виробництво сільськогосподарських та продовольчих продуктів від 6 лютого 2001 р. з наступними змінами та доповненнями, у якому надано визначення екологічного виробництва. Під екологічним («органічним» чи «біологічним») виробництвом сільськогосподарських та продовольчих продуктів розуміється спеціальна система стійкого ведення сільського господарства, яка використовує екологічні, господарські та соціально обґрунтовані методи, заходи й підходи згідно з міжнародними вимогами та нормами сільськогосподарського виробництва [27, с. 240].

Отже, держави-члени ЄС по-різному визначають органічне виробництво. Деякі з них, як, наприклад, Хорватія, асоціюють органічне виробництво зі стійким сільськогосподарським виробництвом. Водночас за своєю суттю органічне виробництво не є синонімом стійкого виробництва. Органічне виробництво є більш обмеженим поняттям, порівняно зі стійким виробництвом. Воно стосується лише складових компонентів вихідної (кінцевої) продукції та на першому місці тут постає здоров'я людини, а не стійкий розвиток екосистеми.

Для порівняння, у Сполучених Штатах Америки (далі – США) у 1990 р. Конгрес прийняв Закон про органічне виробництво продуктів харчування, який встановив сертифікацію органічних продуктів харчування і систему маркування під назвою **Національна Органічна Програма** (далі – НОП). Дана Програма адмініструється Департаментом сільського господарства Сполучених Штатів. Основними цілями вищевказаного Закону вважають сприяння збільшенню кількості органічного виробництва, а також заохочення застосування методів стійкого сільськогосподарського виробництва [28].

Загалом, як зазначив Бенджамін Н. Гутман: «Органічне сільське господарство є «однією з найгарячіших мегатенденцій в американському агробізнесі», з річними продажами, які досягали \$3,5 млн у 1996 році. Промисловість щорічно зростала на двадцять відсотків, починаючи з 1990

року. Органічні фермери і споживачі створили місцеві, регіональні та національні організації, щоб заохотити освіту та розвиток співробітництва» [3, с. 2355–2356]. Важливо згадати тут про участь громадськості в розвитку органічного законодавства. Так, у США діє **Органічна Споживча Асоціація** (далі – ОСА), яка є неприбутковою громадською організацією, що агітує за здоров'я, правосуддя та стійкий розвиток. ОСА має справу з проблемами продовольчої безпеки, індустріального сільського господарства, генної інженерії, здоров'я дітей та корпоративної відповідальності, торгівлі на основі взаємної вигоди, екологічного стійкого розвитку та іншими ключовими темами. Дана організація зосереджена виключно на просуванні поглядів і інтересів 50 млн органічних і соціально відповідальних споживачів у Сполучених Штатах. Вона була створена у 1998 р. в результаті масової реакції споживачів органічної продукції на сумнівні національні правила для органічної продукції, запропоновані Департаментом сільського господарства США. ОСА має політичну програму Органічна програма на 2005–2015 рр., яка складається з шести ключових пунктів. Один з них вказує на наступне: «Перетворення як мінімум до 30 % американського сільського господарства на органічне до 2015 року, у тому числі здійснення основних реформ щодо сільськогосподарських субсидій та асигнувань, щоб допомогти фамільним фермерам зробити перетворення їх сільськогосподарського виробництва на органічне, розвиток місцевих і регіональних ринків, а також сприяння використанню відновлюваної енергії» [29].

У цілому участь громадськості в прийнятті рішень є важливою складовою створення правового режиму органічного виробництва, яке є завершеним та враховує інтереси всіх суб'єктів правовідносин у цій сфері, характеристики органічного виробництва та торгівлі її продуктами.

Європейська сільськогосподарська політика спрямована на забезпечення споживачів інформацією щодо органічного продукту та покращення умов функціонування ринку органічної продукції. Як зазначали О.Л. Дубовик, Л. Кремер, Г. Люббе-Вольфф: «Цілі спільної аграрної політики були встановлені у ст. 33 ДоЄС. Співтовариство намагається створити великий єдиний ринок торварообігу аграрної продукції; продуктам зі Співтовариства надається пріоритет перед продуктами з інших держав. Витрати на спільну аграрну політику всі держави несуть спільно та фінансуються через фонди-направлення та фонди-гарантії для сільського господарства» [9, с. 270]. Однією з форм сприяння є надання дотацій на розвиток органічного виробництва.

Визначним у цьому плані є досвід Швейцарії. Згідно з Ордонансом від 7 грудня 1998 р. щодо прямих дотацій для сільськогосподарського виробництва [30], такі дотації насамперед призначені для підтримки невеликих господарств, що експлуатують важкодоступні ділянки, а також невеликих господарств, що дотримуються традиційних методів виробництва сільськогосподарської продукції, які відповідають вимогам біологічної чистоти. Ордонанс виділяє три основні групи дотацій, що можуть надаватися сільськогосподарським виробникам: це загальні дотації,

екологічні дотації та етологічні дотації. Екологічні дотації включають, зокрема, дотації на екстенсивну обробку зернових та рапсу, на біологічну культуру, на системи стійлового утримання худоби, що найбільш сприятливі для нього, та дотації на регулярний вигін скота на відкриті пасовища. Для отримання дотації господар повинен пред'явити компетентному органу документальний доказ, виданий акредитованим інспекційним органом, про дотримання вимог щодо захисту ґрунту, антиерозійних заходів, відбору та використання фітосанітарних препаратів [27, с. 238–239].

Як показує світова практика, бренд органічного продукту не відповідає очікуванням споживачів, що така продукція повинна бути вільна від хімікатів, дружелюбна для навколишнього середовища або дружелюбна до малого родинного фермерства.

57 відсотків споживачів вірять в екологічну користність органічного продовольства та 45 відсотків вірять, що таке продовольство має кращу поживну цінність [31, с. 434]. Британські споживачі щиро вірять, що органічний означає «натуральний» і «не інтенсивно» вироблений [32, с. 289]. Доки вірно, що органічні продовольства фактично можуть мати деякі з цих якостей, показники є невизначеними. **Органічне продовольство може бути як екологічно несприятливим, так і не бути настільки ж корисним**, як багато хто вірить. Багато споживачів вважають, що органічне маркування пропонує гарантію якості продукту, коли воно фактично передає інформацію виключно про виробничі процеси. Наприклад, більшість споживачів вважають, що органічний означає вільний від пестицидів. Фактично, поки органічна продукція виробляється без використання пестицидів, багато органічних товарів містить залишки пестицидів, коли вони досягають ринку завдяки транспортуванню як через повітря, так й по воді [33].

Доки багато споживачів, які купують органічну продукцію, вважають, що вони **підтримують маленькі фамільні ферми**, великі корпорації агробізнесу, як наприклад *ADM, General Mills, Dole, and Tyson*, фактично превалюють у органічній промисловості [34, с. 224–225]. Цитуючи дослідження, в якому «майже половина споживачів ідентифікувала підтримку дрібних фермерів як істотну властивість органічного продовольства», але відзначаючи, що багато органічної продукції не надходить до ринків від маленьких виробників), органічні активісти переконують, що, ці ферми прагнуть бути менш органічними, ніж малі оператори [33, с. 643].

Отже, в реальності споживачі не отримують всієї інформації про становище та місце виробника органічної продукції на ринку. Їх світогляд щодо органічного сільськогосподарського бізнесу та виробництва формується під тиском реклами й пропаганди активістів органічного руху. У даному випадку було б корисним поширювати також інформацію про виробників органічної продукції. Забезпечення людей такою інформацією сприяло б розвитку демократичних процесів в світі, а також надало б споживачам можливість здійснити усвідомлений вибір продукції.

На правове регулювання органічного виробництва значною мірою впливає також **громадський рух щодо прав тварин на гуманне поводження**. За словами Давіда Фостера, опитування у 1995 р. показало, що дві третини американців згодні з наступним твердженням: «Право тварин жити вільно та без страждань повинно бути настільки ж важливим, як і право людини бути вільним від страждань» [35, с. 117].

Джефф Лесліє та Касс Р.Састейн писали з цього приводу: «У Нью-Йорку забороняється перевтома тварини або використання тварини для роботи, коли вона фізично не придатна для цього. Порівняно з цим, надзвичайно охоронним є Закон Каліфорнії, що встановлює кримінальну відповідальність за недбалість, а також навмисну перевтому, загін або катування тварини. «Тортури» визначаються не в їх звичайному сенсі, але включають будь-яку дію або бездіяльність, «за допомогою чого непотрібний або такий, що не має виправдань фізичний біль або страждання були викликані або дозволені» [35, с. 120].

Вимоги правового регулювання гуманного поводження з тваринами містять винятки. Так, вони не застосовуються до використання тварин для медичних або наукових цілей, а також щодо виробництва і використання тварин як продовольство. При цьому статистичні дані щодо поводження з тваринами у сільському господарстві є жахливими: «Щорік приблизно десяти мільйонів тварин вбивають через продовольство в Сполучених Штатах; двадцять-три мільйони курчат і приблизно 268,000 свиней зарізають щодня. Жорстокі і образливі методи, які застосовуються в сучасному сільському господарстві, в значній мірі є нерегульованими на державному рівні» [35, с. 120–121].

У цілому правове регулювання гуманного поводження з тваринами є більш поширеним в Європі, порівняно зі США. Зокрема, Швеція забороняє саджати вагітних тварин до кліток, вимагає, щоб корови і свині мали доступ до соломи та підстилок в їх стайнях, забороняє застосування ліків або гормонів, за винятком лікування хвороби. Швейцарія забороняє клітки з батареями та вимагає, щоб корова, яка нещодавно народила теля, отримувала достатню кількість заліза в її харчуванні. Сполучене Королівство забороняє як анемічні дієти для телят, яких вирощують заради заготівлі їх мяса, так і клітки для таких телят. ЄС теж заборонив клітки для телят, для вагітних тварин, а також все батареїчне виробництво яєць. Недавня система аграрного виробництва була замінена на іншу, з набагато більшим простором для курей, та сільське господарство з вирощуванням тварин в природних умовах (зокрема, на волі) [Докладніше див.: 35, с. 122].

Вищевикладене свідчить про те, що споживачі повинні бути проінформовані щодо поводження з тваринами, які використовуються у сільському господарстві. Таким чином, вони можуть зробити усвідомлений вибір про те, які продукти купувати. Розголошення інформації про поводження з тваринами вдосконалило б роботу ринків. Це також сприяло б покращенню якості дискусії та досягненню соціальної узгодженості з приводу даного питання.

Таким чином, як показує зарубіжний досвід правового регулювання органічного виробництва, воно поєднує в собі положення законодавства щодо охорони здоров'я, торгівлі, охорони довкілля, гуманного поводження з тваринами та етичні питання. Важливим тут є не стільки втручання держави в органічне виробництво, як врегулювання процесу розголошення інформації. У даній сфері можливо було б посилити ринок та демократизувати аграрну політику, надавши споживачам право вибору продукту, забезпечуючи їх інформацією про виробника та його продукт, а також надавши споживачам право впливати на політику органічного виробництва через реалізацію свободи слова.

Список літератури:

1. Organic Farming Statistics. // Web-site Research Institute of Organic Agriculture FiBL: <http://www.fibl.org/en/themes/organic-farming-statistics.html>
2. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року від 15 квітня 1994 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – С. 303. – Ст. 2989. ГАТТ є ключовим актом для держав-членів Світової Організації Торгівлі (далі – СОТ). Україна набула повноправного членства у СОТ 16 травня 2008 року. Див.: Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 5 лютого 2008 р. // Голос України. – 2008. – № 76. – 19 квітня.
3. Benjamin N. Gutman. Ethical Eating: Applying the Kosher Food Regulatory Regime to Organic Food // The Yale Law Journal, Vol. 108, No. 8, Symposium: Moments of Change: Transformation in American Constitutionalism (Jun., 1999). – P. 2351–2384.
4. Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – С. 203. – Ст. 1794, код акту 36581/2006.
5. Формула виникла у рішенні: Європейський Суд. Рішення С – 8/74, Dassonville, Slg. 1974, S. 837.
6. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25 березня 1957 р. (консолідована версія станом на 1 січня 2005 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Європейський Суд. Рішення С – 302/86, Kommission gegen Denemark (Комісія проти Данії). Slg. 1998, S. I. – 4607; див. також: Рішення С – 473/98 Kemikalieinspektionen, Slg. 2000, S. I. – 5681.
8. Директива 98/34 про інформування в межах норм та технічних (предписаний) для потреб інформаційного співтовариства (сообщества) // ABLEG 1998. #L 204.S.37.
9. Дубовик О.Л. Экологическое право : учебн. / О.Л. Дубовик, Л. Кремер, Г. Люббе-Вольфф. – М. : Изд-во Эксмо, 2005. – 768 с.
10. Council Regulation (EEC) No. 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs. // Web-site FAOLEX: <http://faolex.fao.org>
11. Commission Regulation 207/93 of 29 January 1993, defined the additives, processing aids, and non-organic agricultural ingredients allowed in processed organic foods. // EU Standards History & Background. Web-site CCOF: <http://www.ccof.org>
12. Council Regulation (EC) No. 1804/1999 supplementing Regulation (EEC) No. 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring

thereto on agricultural products and foodstuffs to include livestock production. // Web-site FAOLEX: <http://faolex.fao.org>

13. Action plan for organic food and farming // Web-site European Union: <http://europa.eu>

14. Report on EEC Regulation 2092/91 in relation to other national and international organic standards // Web-site Organic Revision: <http://www.organic-revision.org/index.html>

15. Council Regulation (EC) No. 834/2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) No. 2092/91. // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

16. Регламент Комісії (ЄС) № 710/2009 від 5 серпня 2009 р., що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 889/2008, що встановлює детальні правила імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно детальних правил органічного виробництва тварин аквакультури та морських водоростей // Web-site Державного агентства рибного господарства України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com>

17. Commission Regulation (EU) No. 271/2010 amending Regulation (EC) No. 889/2008 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No. 834/2007, as regards the organic production logo of the European Union // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

18. Commission Implementing Regulation (EU) No. 392/2013 amending Regulation (EC) No. 889/2008 as regards the control system for organic production // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

19. Commission Implementing Regulation (EU) No. 354/2014 amending and correcting Regulation (EC) No. 889/2008 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No. 834/2007 on organic production and labelling of organic products with regard to organic production, labelling and control // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

20. Act of Poland on organic farming from 25 June 2009 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

21. Law of Croatia on the implementation of Council Regulation (EC) no. 834/2007 on organic production and labeling of organic products from 21 June 2013 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

22. Act of Sweden on organic production control (SFS 2013:363) from 23 May 2013 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

23. Germany Ecological Production Act Implementation Ordinance from 11 January 2010 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

24. Slovenia Regulation on organic production and processing of agricultural products and foodstuffs from 13 July 2010 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

25. Germany Eco Labeling Act from 10 December 2001 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

26. Hungary Act No. XLVI of 2008 on food chain and its control from 1 October 2012 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

27. Минаина Е.Л. «Экологическое сельское хозяйство»: проблемы становления и правового регулирования / Е.Л. Минаина // Международно-правовое и национальное регулирование экологической сферы общества: сб. статей / сост. Ю.С. Шемшученко, С.А. Боголюбов. – М. : Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2011. – С. 231–241.

28. Margot J. Pollans. Bundling Public and Private Goods: the Market for Sustainable Organics // New York UNIVERSITY LAW REVIEW Vol 85: 2010 – P. 622.

29. Web-site Organic Consumers Association:
<http://www.organicconsumers.org>

30. Ordonnance du 7 decembre 1998 sur les paiements directs verses dans l'agriculture (OPP). Recueil officiel (RO) 1999. 229.

31. Mikael Klintman. Ambiguous Framings of Political Consumerism: Means or End, Product or Process Orientation? // International Journal of Consumer Studies, 2006, Volume 30. – P. 427–438.

32. Gemma C. Harper, Aikaterini Makatouni. Consumer Perception of Organic Food Production and Farm Animal Welfare // British Food Journal, Volume 104, issue 3/4/5. – P.287–299.

33. Sue Gordon. Effect of Breed Suitability, System Design and Management on Welfare and Performance of Traditional and Organic Table Birds (2002). Web-site Organic E-prints: <http://orgprints.org/8104/>

34. Kate L. Harrison, Comment, Organic Plus: Regulating Beyond the Current Organic Standards // Pace Environmental Law Review, Volume 25, Number 1, Winter 2008. – P. 211–234.

35. Jeff Leslie, Cass R. Sustein. Animal Rights without controversy. // 70 Law and Contemporary Problems, 2007. – P. 117–138.

Статья посвящена проблемным вопросам правового регулирования органического производства в разных странах мира, а также систематизации и анализу ключевых положений аграрного законодательства Европейского Союза. Анализ норм национального законодательства иностранных государств осуществляется с учетом теоретических положений науки аграрного права. В результате автор предлагает усовершенствовать процесс публичного разглашения информации об органическом продукте, его производителе и производстве.

Органическое производство, торговля, дотации, Европейский Союз.

The article is devoted to the issues about legal regulation of organic production in the different countries of the world, and also to the systematization and analysis of key positions of the European Union agrarian legislation. The analysis of norms of foreign states' national legislation is carried out, taking into account theoretical positions of Agrarian Law science. As a result, author suggests to improve the process of public disclosure of information about organic product, his producer and production.

Organic production, trade, subsidies, the European Union.